

Dr. Ivan Štuhec: **Trdoživost komunistične totalitarne miselnosti**

Po sto letih prve svetove vojne zgodovinarji še vedno odkrivajo nova dejstva in nove vidike, ki v marsičem znano ali zmagovito interpretacijo postavljajo pod vprašaj. Sleherno povojno obdobje je nabito s čustvi, ranami in predsodki. Ustvarjajo pa se tudi namerne ali nenamerne mitološke zgodbe, s katerimi vsaka stran opravičuje svoja dejanja. Vzpostavljanje distance do travmatičnih obdobji zgodovine je dolg, mukotrpen in tudi boleč, a hkrati osvobajajoč proces. Kdor vztraja na predpostavki, da se zgodovina ne bo pisala na novo, tisti ne pozna ne človekove narave, ne zgodovine kot stroke. Zgodovina se vedno znova piše na novo, če tako narekujejo dejstva. Drugače tudi ne more biti, če želimo ostati znanosti, kot odprtemu in novim hipotezam in tezam preverljivemu procesu, zvesti.

Drugo stališče, ki prav tako vnaša nesporazum v interpretacijo zgodovine je pogosto uporabljena fraza, da zgodovino pišejo zmagovalci. Morda res, za nekaj časa in za obdobje, ko je njihova zmaga povezana z oblastjo, ki so si jo pridobili na tak ali drugačen način. Določena nova dejstva pa tudi zmagovalce lahko postavijo pod vprašaj in njihovo interpretacijo. Saj dejstva lahko pokažejo, da so si zmagovalci za potrebe oblasti zgodovino prikrojili po svoje in za svoj prav. Če sta se v času druge svetovne vojne spopadla dva totalitarizma, ki ju posebljata Hitler in Stalin in če je čas trajanja za prvega bil krajši kot za drugega, še to ne pomeni, da je drugi zmagal in ostal zmagovalec. Lahko se mu pripiše vojaško zmago, to pa še ne pomeni zmago v smislu človeškega razvoja in napredka ter spoštovanja človekovega dostojanstva. Za to trdim, da ni res, da zgodovino pišejo zmagovalci, ampak jo pišejo zgodovinarji in razvoj človeške družbe ter človekovih spoznanj, ki pretekla dejanja in odločitve potrdijo ali postavijo pod vprašaj. Zmagovalci, pijani od oblasti, so s perspektive človekovega dostojanstva lahko hujši kršitelji le tega, kakor pa so bili poraženci, dokler so imeli moč in oblast.

Zgodovina je vedno tudi stvar interpretacije dejstev. Dejstva so lahko nesporna, interpretacije pa so lahko različne. Odvisne pa so od predpostavk iz katerih gledamo na zgodovinska dejstva. Nacionalist jih interpretira v luči svojega nacionalističnega interesa, internacionalist pa iz svoje perspektive zlitja narodov in ljudstev. Marksist v luči revolucije kot edinega gibalga zgodovine itd..

Po obeh svetovnih vojnah smo leta 1948 dobili merila za družbo in za razumevanje zgodovinskih dejstev v deklaraciji človekovih pravic. Kaj se je dogajalo s človekovim dostojanstvom v določenem zgodovinskem obdobju, tako dobi nujno novo optiko, ki ne more biti prizanesljiva do zmagovalcev in neprizanesljiva do poražencev, pač pa enaka za vse.

Ko danes govorimo o totalitarnih sistemih, govorimo o sistemih, ki so imeli določeno predpostavko v razumevanju človeka in njegovega dostojanstva. V skladu z razumevanjem pojma totalitaren, ni šlo za celovit ali celosten pogled na človeka in družbo ampak za pogled, »ki ne dopušča drugega mnenja ali opozicije, ki nasilno enoti in podreja družbo in osebno življenje državljanov ciljem državnega vodstva«, kot to jasno opredeli Veliki slovar tujk. Totalitarne oblasti so lahko tudi različne v svoji totalitarnosti. Za to je prav, če se razlikuje med diktaturami in totalitarnimi sistemi. Prve so običajno začasne in nimajo za cilj, da bi v celoti preobrazile družbo in ljudi, druge pa želijo prav to, spremeniti človeka in celotno družbo po meri in idejah tistih, ki so na oblasti. Različne imperialne oblike v zgodovini, so bile bližje diktaturam kot totalitarizmu. Slednji so izrazit pojav dvajsetega stoletja in posledica novoveške absolutizacije človeka v rasnem ali razrednem smislu. Takšnega totalitarnega pojava zgodovina človeštva pred tem ne pozna. Samo novoveški človek je svojo

subjektiviteto postavil za edino zveličavno merilo vsega, to pa pomeni, da je pripravljen poteptati tako naravo kot kulturo, ki je skozi tisočletja narekovala tudi oblike družbenega življenja.

Drugače povedano, ena ideja o človekovi resničnosti postane merilo za vse, ideologija, ki ni več pripravljena videti človeka in družbe v njeni kompleksnosti, postane ekskluzivno merilo oblasti do posameznika in družbe kot celote. Fašizem in nacionalsocializem sta videla človeka skozi optiko rase, komunizem pa skozi optiko razredne družbe in revolucije. Gre za antropološke in družbene dogme, ki nimajo z verskimi dogmami nobene zveze, saj nad njimi ni bilo ne neba, ne moralnega imperativa, ampak samo firer.

Najdlje in najbolj dosledno je svoj totalitarizem razvijal komunizem. Za to je od vseh najbolj trdovraten in globoko zažrt v človeško zavest in podzavest. Po nekaterih ocenah je zahteval 200 milijonov žrtev. Germanski nacionalsocializem in italijanski fašizem, nista bila tako dolgo na oblasti, da bi lahko prodrli v vse družbene pore, tudi nista igrala na najbolj občutljivo družbeno noto, na človekov socialni položaj. Končno nista imela možnosti, da bi po drugi svetovni vojni svoj družbeni model izvažala po celotnem svetu, kar je komunizmu bilo omogočeno, ne nazadnje tudi zaradi tega, ker se je uspel postaviti na stran zmagovalcev proti nacionalsocializmu, k čemur sta mu pomagala anglo-ameriška zaveznika.

Tudi mi v Sloveniji smo priče dejstvu, da je komunistični totalitarizem na naših tleh najbolj trdovraten, za to ne čudi, da imamo v evropski zvezi edini parlament, ki ni ratificiral Resolucije o evropski zavesti in totalitarizmu. In zakaj je temu tako?

Najprej za to, ker je komunizem imel za svoj cilj, da spremeni človekovo naravo. Za to je potreboval najprej revolucijo kot sredstvo za pridobitev oblasti. Ko je imel oblast, je svoj koncept človeka in družbe pričel izvajati na vseh družbenih ravneh, vse do religiozne dimenzije, ki je človeku najgloblja in najbolj intimna. V bistvu je komunizem sebe vzpostavljal kot novo religijo, za to je do vseh religij bil odklonilen, nasilen in brezkompromisen. V ljudeh pa je pustil religiozne elemente pripadnosti sistemu, za to je njegova revitalizacija možna in pri tako visokem procentu državljanov uspešna, še posebej tam, in tako je v Sloveniji, kjer ne poznamo tako močne identifikacije narod - vera, kot je to v večini bivših držav za železno zaveso.

Komunizmu sicer ni uspelo spremeniti človeka po svoji meri, a dovolj, da postkomunistični človek živi v identitetni zmedi in vrednostno izgubljenem vesolju. Ko je propadel kot sistem in se je zdelo, da nima več moči za spreminjanje zavesti, se je uveljavilo prepričanje, da je vsak posameznik edino merilo vsega in za vse. Kombinacija med absolutizacijo novoveškega subjekta in razpadom totalitarnega sistema je rodila totaliteto subjekta nad samim seboj in nad svetom okrog njega. Z drugo besedo, vsak je edino merilo samemu sebi. Ker je zavest o družbeni pripadnosti v totalitarnem sistemu bila prignana do absurda ji je subjekt sicer obrnil hrbet, a hkrati ohranil prepričanje, o veličini lastne totalitete. Biblično bi lahko to ponazorili z besedami: »Kadar nečisti duh odide iz človeka, hodi po suhih krajih brez vode in išče pokoja, in ga ne najde. Tedaj pravi: Vrnil se bom v svojo hišo, iz katere sem odšel. Ko pride, jo najde prazno, pometeno in urejeno. Tedaj gre in si privzame sedem drugih duhov, hujših od sebe, in gredo vanjo in tam prebivajo. Nazadnje je s takim človekom huje, kot je bilo na začetku. Tako bo tudi s tem hudobnim rodom« (Mt 12, 43-45).

Spoštovani, v našem slovenskem prostoru smo vedno znova priče burnim reakcijam, ko gre za soočenje s polpreteklo zgodovino. Bodimo prepričani, da čas dela v prid spoštovanja človekovega dostojanstva in interpretacije zgodovine, ki to spoštuje. Zadnje pogromaške

reakcije na intervju g. Možine z g. Dežmanom, ter popolnoma servilen odziv osrednjega nacionalnega medija, samo potrjuje tezo o trdoživosti komunistične miselnosti, ki se je dejansko v Sloveniji zalezla v vse pore človeških duš in družbene zavesti. Prav delo in prispevki Možine in Dežmana so neprecenljiv doprinos k celovitejšemu pogledu na našo polpreteklo zgodovino. Možina z intervjuji, Dežman pa z identifikacijo pomorjenih žrtev komunističnega totalitarizma, postavljata človeka kot posameznika z njegovim dostojanstvom v središče zgodovine. Njuno delo in delo vseh, ki na tem področju raziskujejo, definitivno piše zgodovino na novo, z odkrivanjem zamolčanih in prikritih dejstev.

Kako trdovratno politični dediči komunizma branijo svojo interpretacijo zgodovine se kaže tudi v tem, katere vladne resorje v vsaki koaliciji želijo obvladovati. Dejansko nikoli niso sestopili z oblasti na področju družbenih obveščanj, vzgoje in izobraževanja, sociale in družine. V tem pa se kaže, kako na naših tleh ni konec revolucije in kulturnega boja. Prej so se pripravljali odreči gospodarskim in finančnim resorjem kot pa tistim, ki najbolj subtilno oblikujejo zavest državljanov. Če deklariran kristjan in praktični vernik ne prepozna teh namer, v preteklosti skozi položaj krščanskih socialistov v t.i. OF, v sedanosti pa z novačenjem žlahtne konservativne stranke za koalicijo z levico, po tem ne ve veliko, ne o zgodovini, ne o sedanosti, še manj pa lahko državo pelje v boljšo prihodnost. In slednja bi naj bila brez starih delitev.

V našem javnem in kulturnem prostoru se pogosto opleta z besedo fašizem in fašistoidnost. Če fašizem razumemo v njegovi izvornosti kot nacionalistično in korporativistično ideologijo, katere simbol je liktorski snop, lahko najprej ugotovimo, da gre za pojem, ki ima več politično-polemične vsebine kot resne družbeno znanstvene opredelitve. Ne vem in ne poznam, če je kdaj kakšen Slovenec bil fašist, vsekakor pa nikoli na slovenskem ni šlo za politično gibanje, ki bi ga lahko poistovetili s fašizmom. Tudi nacional-socializma kot političnega pojava pred drugo svetovno vojno ni bilo, razen kakšnih tihih simpatizerjev. Nobeden od teh dveh totalitarnih sistemov v našem narodu ni imel ne idejne, ne politične podlage. Že po naravi zgodovinskih dejstev je to bilo nemogoče. Primorska je bila antifašistična od klera do kmeta in proletarca. Osrednja Slovenija in Štajerska pa antinemška zaradi odpora do germanizacije. Geslo »smrt fašizmu, svoboda narodu« je tipični politično-propagandni konstrukt komunistov, ki so nam ga vcepljali od pionirskih let naprej. Tako kot so dosledno uporabljali pojem nacizem in izpuščali socializem, da bi ga obvarovali pred nacistično okuženostjo. Že sama pojmovna zmeda in netočnost pojmovanja in razumevanja tako totalitarizmov kot opredeljevanja ljudi v času okupacije in revolucije na Slovenskem, nam govori o tem, da smo bili ves čas priča manipulacije zgodovine, ki jo je potrebno očistiti, pa naj bo to komu vseč ali ne.

In za konec še misel o sedanji Evropi in Evropski skupnosti. Če smo v devetdesetih letih bili prepričani da zahodna Evropa ve, kaj se ruši z berlinskim zidom in za kaj je takrat šlo, smo danes lahko prepričani, da ne razumejo in nočejo razumeti, da so ostanki komunističnega totalitarizma v bivših komunističnih državah veliko bolj navzoči in v revitalizaciji, kakor pa fašizem in nacionalsocializem v Italiji ali Nemčiji. Kdor si pred tem zatiska oči in bojim se, da je takšnih v Bruslju vedno več, dela nezadržno v prid procesa razgradnje Evropske unije in vrnitve totalitarizmov pri stranskih vratih v evropske in nacionalne politične strukture. Ko bomo do vseh totalitarizmov in do vseh oblik holokavstov imeli enaka merila presoje, takrat bomo morda mirneje spali.

Danes pa je čas izjemne budnosti in pozornosti, da se ponavljanje zgodovine prepreči prej, kot bo prepozno. A pri tem imamo eno veliko težavo, ki sem jo zgoraj poimenoval »totaliteta subjekta« ali sedem hudih duhov, ki so hujši od prejšnjega enega v sistemu prepoznavnega.